

skem (3,581.138), na Ogerskem (2,030.567), v Šlezii (1,292.751), v Avstrii (477.021), v Galicii (311.685 centov).

## Izložba

### blaga, poljskih pridelkov, mašin in umetnin Dalmacije, Hrvaške in Slavonije.

Glavni odbor za veliko izložbo (razstavo), ktera, kakor so „Novice“ že v 11. listu razglasile, bode letos v Zagrebu, je razglasil in razposlal zapisnik 16. svoje seje, iz katerega se vidi, da marljivo dela priprave za razstavo, in da razstava bode obila, kajti zapisnik nam kaže, da se še oglašajo razstavniki, ki bodo se udeležili hvale vredne naprave. Odbor je dalje sklenil naročiti na Dunaji 100 srebrnih svetinj (kolajn) in bode skrbel tudi za napravo častnih diplomov. Tudi imenik tistih mož je sestavljen, ki bojo po odločenih vrstah kot porotniki razsojevali vse, kar se bode razstavilo v izložbi. — „Novice“, nanašaje se na omenjeni oklic glavnega odbora kranjske gospodarske družbe, iznova razodevajo željo, da bi Slovenci prav pozorni bili na zagrebško izložbo.

## Natoroznanske stvari.

### 0 hijeni.

Po zverinjakih, v katerih kažejo po mestih divje zveri iz vseh krajev svetá, vidi se navadno tudi hijena. To zverino vse zamaknjeno gleda, kajti zverinar ravno o nji največ pripoveduje, kako strašna, kako grozovitna in požrešna da je, ki se ne dá nikdar ukrotiti in pred katero še celó mrtvi v hladnem grobu nimajo miru, ker jih izkopuje, ter si s človeškim truplom, na pol gnjilim, tolaži strašno svojo požrešnost. Da ni to vse tako res in hudo, bodo se čitatelji iz naslednjih vrstic prepričali.

Hijena si je v rodu psu, volku, lesici, ter je tem tudi po zunanji podobi najbolj podobna; o posamnih delih života, naj omenim le to-le, da ima gobec tumpast, nos pa, ki precej naprej molí, okrogel; jezik ji je oster; pod širokim čelom se ji sveti dvoje strašno plamečih oči; ušesi ji stojite po konci. Na vsaki nogi ima po štiri prste z močnimi kremplji: ker hodi le po prstih, so ji stopala kosmate; rep ima kratek, na hrbtu ji stoji dlaka dolga po konci kakor prešiču ščetine.

Hijena živi povsod v Afriki in večidel tudi po južni in zahodni Azii; ker se je v Afriki največ nahaja, sme se ta del zemlje domovina njena imenovati. Podnevi se redko kje vidi, le kadar jo je kaj prepodilo iz njenega brloga, kajti sama od sebe ga hijena podnevi ne zapušča; trda noč mora že biti, predno misli na rop. Kjer stanuje veliko ljudi na enem kraju skupaj, si hijena redko kdaj upa do hiš; le kjer so naselitve redke, ti zahajajo še celó sred vasi. Komaj da je zašlo solnce, že se razlega po ondotnih samotnih hribih in gozdih strašno tuljenje posamne kake hijene, ali pa tudi celih trum ob enem ponočnih teh zverin, posebno se sliši tako tuljenje po strašnih gozdih poleg rek v srednji Afriki; tu tulijo hijene kakor v zboru; najprvo namreč ti začne kaka posamna hijena ponočno svojo pesem, potem se ji pa pridružijo vse druge cele okolice ter tulijo, da je strah in groza. Pred ko ne sklicujejo se hijene s tem tuljenjem, gotovo pa je, da tuljenje po celi okolici potihne, ako je ktera hijena kako mrhovino staknila. Dokler je noč, stikajo te zveri vedno okoli, še le proti jutru se poskrijejo. Popotni po tistih krajih pripovedujejo, da v mesta in vasi hijene ne zahajajo pred desetimi zvečer, pozneje se pa ne bojé ničesar, še

psi jim dosti kaj ne morejo. Kjer je kaka mrhovina, tam se zbirajo hijene navadno, ker imajo kaj dober nos; tudi ovohajo kmali, kje je drobnica ali pa goved ograjena, tu ti lazijo okoli in tulijo, da je še celó žival plaha, ali čujoči pastirski psi tistih krajev jih kmali prepodé; psi so že izučeni in navajeni, da se kar na enkrat usujejo, kjer žuga čedi nevarnost, le redko se zgodi, da bi se hijene hrabrim tem čuvajem ustavljale, temveč ti jo prec poberó preč, al odgnati se popolnoma nikdar ne dajo ter se pritepó navadno spet nazaj. Zapazivši kak plen, umolkne hijena pri tej priči, ter se približuje počasi, pa je zmirom pripravljena, da bi jo pobegnila. Navadno se loté hijene le tacihi živali, ktere se jim braniti ne morejo, kakor ovce, kozé, prešiči itd.; nikdar skoraj pa ni slišati, da bi bile vola ali pa konja raztrgale; pravijo neki, da se jim še osel ubrani, ako se hrabro obnaša, ter jih zapodí, da ima celo noč mir pred njimi. Škodo delajo tedaj hijene le med slabejo domačo živaljo, vendar pa je ta škoda včasih velika. Najraje imajo mrhovino, tu se zbirajo in počenjajo tako, da bi se komaj popisati dalo. Kar je jastrob med ptiči, to je hijena med doživkami, njena požrešnost je v resnici velika.

Ker pospravljajo mrhovino, so v tem koristne živali, vendar pa je škoda veliko večja, katero delajo čedam. V srednji Afriki hijene še dandanašnji mrličje pokopavajo, to se pravi, da jih spravljajo iz sveta, kajti v onih krajih mečejo trupla sužnjev in drugih ubogih ljudi hijenam, da jih požró. Pogosto same tudi izkopavajo mrličje iz grobov, zlasti v južni Afriki pri Hotentotih, kjer mrtve le v plitve grobe devljejo. Za karavanami in vojaki ti hijene vedno lazijo, da požró, kar pade; tudi čedam so vedno za petami. Odraščenega človeka se malokdaj loté, dasi tako so močne, da bi ga kaj lahko odnesle, nihče se jih tedaj ne boji, ker so sploh plahe in boječe.

Spomladi ima hijena v svojem brlogu troje, k večemu čvetero mladih, ktere ima srčno rada, dokler so še majhni in slepi, ter jih krepko brani, pozneje jih malodušno popusti, kadar žuga nevarnost. Mladiči so sivi in imajo kaj tenko dlako; krotiti se lahko dajo.

Hijen je troje plemen. Najgrozovitniša med njimi je lisasta hijena, zlasti, ako ji lakota nadleguje. O sami tej hijeni pripovedujejo, da še celó podnevi stika po hišah, in ako more, popade otroka, pa gré ž njim; tudi čedam marsiktero živinče ukrade, posebno, kadar kaka ovca za drugimi zaostane; pastirjem ti skoraj vselej uide, le redko se zgodi, da ji otmejo ugrabljeno ovco. To pleme hijen živi v južni polovici Afriki. Dlake je sive; široka proga ji sega na obeh stranéh života skoraj do vratú. Glavo ima rujavkasto. Rep je bel, z rujavimi progami po čez in na koncu črn; dolg je 13 palcev. Cela zver je tri čevlje in osem palcev dolga. Lovijo jo v jame, ktere pokrivajo z vejami; da jo privabijo, nastavljajo k jami meketečega kozlička. Ujeto hijeno morajo precej pobiti, kajti, ako jo zapró, si kmali izkoplje z močnimi kremplji pod steno luknjo, ter jo zopet pobere v prosto svoje domovje.

V severni Afriki in pa v zahodnih in južnih stranéh Azije živi drugo pleme hijen: progasta hijena. Loči se od prejšnje, da ima od vratú po hrbtu grivo, katero razkačena našopiri. Barve je rumenkasto rujave; vrat ji je bolj rumen; po stranéh in stegnih ima to pleme hijen črnkaste proge. Živež njeni je večidel mrhovina. Dolga je po tri čevlje in štiri palce.

Tretje pleme so pomorski volkovi ali rujave hijene, ki živé tudi v južni Afriki ali večidel le ob morji, od tod tudi imé: morski volkovi. Te hijene imajo po celem životu prav dolgo dlako; na hrbtu ti meri skoraj šest palcev. Glava je črna z belimi in rujav-



kastimi lisami; ušesa so špičaste in s kratko dlako pokrite. Po životu je sploh črnkasto rujava, s progami, ki se pa malo poznajo; rep je malo da ne povsod črn, šopast in polosmi palec dolg. Cela zver meri okoli 9 čevljev in deset palcev.

Iz tega vidijo čitatelji, da hijena ni po vsem tako grozovita žival, kakor nam jo popisujejo zverinarji. Tudi ni tako divja, da bi se človeka nikdar ne privadila; popotniki pripovedujejo, da se dá hijena tako ukrotiti, da je udana in zvesta svojemu gospodu kakor pes.

Naj omenim pri tej priložnosti še nekaj vraž, ki jih o hijenah imajo ondotni prebivalci. Pravijo nek, da pes popolnoma vse počutke zgubi, ako ga hijena osenči, da grozovitne te zveri morejo posnemati človeški glas, ter vabijo s tem ljudi k sebi, da jih umoré; na dalje menijo, da ena in ista žival je on in ona, da je tedaj zdaj on, zdaj ona, kakor se ji zljubi. Čudno je le, da te prazne vere imajo vsi ljudje, pri katerih hijene prebivajo; tako so Arabci do dobrega prepričani, da bi človek znoril, ako bi hijenine možgane jedel; zakopujejo tedaj vselej pridno hijenine glave, da ž njimi nihče coprati ne more. Mislijo še celó, da so hijene skrite čarovnice (copernice), ki so podnevi kakor ljudje, ponoči se pa kakor hijene spremené, da vsem pravičnim škodo delajo.

Peščenikar.

## Národopisne črtice.

### Slovani v doljni Avstrii.

**Iz doljne Avstrije.** J. Ž. 23. apr. Čakavcem na čast! Bivši na cerkvovanji v svoji najbližnji okolici, se vé da med čistimi Nemci, iz nenade zagledam celo krdelce, s procesijo slovanskega običaja in obličja prišedših ljudi. Prašajočemu po njih domovini in stanovališču mi odgovorijo, da niso dalječ od tod in rekó: „čá da bi gospodin zapovedali od nas pozvediti?“ Nič družega ko vašo naselitev v te kraje. „Dač — mi odgovoré — naj dojdú gospodin v Preravo k nam, pa jim budu naš gospodin se (namesti vse) povedali.“ Hočem, dragi! Z Bogom! — Bil je lep pomladansk dan, ko se odpotim iz doma, in že v 3 urah pridrdra vozeč z menoj med omenjene čakavce v Preravo tik moravske meje stanujoče. Ko se v selu pokažem, me brž obdá od onega cerkvovanja znano krdelce možakov; pohlevno se mi priklanjajo in mi roke poljubujejo ter me z velikim veseljem g. župniku (fajmoštru) predstavljajo. Gospod župnik, rojen Moravec, me radostno in prav gostoljubno sprejme, ter mi vse farne zapisnike (protokole) in naselitve tega ljudstva kazajoče spise pregledati dovoli.

Našel sem v arhivu latinsk spis, povzet iz materske fare (Mutterpfarre) Fröllersdorf, tako na pr. se glasečega zapopadka:

Leta 1584, tedaj pred 280 leti, je neki baron Teufenbachovo ljudstvo iz Hrvatije sém povabil in jih v te 3 sela Neuprerau, Fröllersdorf in Guttenfeld zastanovil, ktere 3 sela so bile po strašno hudih vojskah in krvavih morijah izpraznjene tako, da ni duše poprejšnjih tukajšnjih stanovavcev žive ostalo! Zdaj v teh 3 farah okoli 2000 duš živí, samih čistih čakavcev, neomadeževanega značaja, ki vse šege in navade kakor največe svetinje naroda svojega ljubijo in spoštujejo. Gosp. župnik pričuje, da so ti ljudje tako lepega ponašanja, tako hvalevredne nravnosti, da se slobodno njih sorodnici na jugu in kjerkoli bivajoči ponašajo z njih čednostmi. Niti pijancev niti kvartašev ali bodisi kakih družih malopridnežev med njimi ne najdeš; gospodarstvo lepo glešajo, snažni v vsakem smislu in delavni

so; lep red in mir med njimi in med sosesko pravljúje; zmerni so, poslužni, nauke svojega pastirja kot zlato in srebro čislajo, ljubijo in se v vsem tako dobro vedejo, da nihče ne pomni, da bi le eden izmed teh Slovanov bil kdaj v kriminalni ali bodisi kaki drugi ječi tičal. Ker na vse strani zmerno in pošteno živé, zato pa tudi veliko starost dosežejo. 84leten starček — čáča mu je unučič rekel — ljubojasnega lica in sokolovih očí, še kakor jelen bister in zdrav pride v pivnico svojega sina ter se k nam pridruži in nam marsiktero dogodbo svojega dolzega življenja pové. Vprašam ga med mnogimi družimi razgovori: „Čáča! čá li mislite vi, budu li vaši unuci kada tvrdi nemci, jer jih sad vrlo dobro i marljivo u školi, ko vidio sam, i u crkvi, kao vi kažete, nemški uré?“ Ognjevito skoro enmalo razjaden mi odgovorí: „Gospodine! ošče ostaneju Hrvati za tisoč let! — Na pitanje moje: „znate li ošče hrvatski Boga moliti?“ reče: „dáč.“ „Rad bi vas „Oče naš“ moliti čul, dragi čáča.“ On začne, jaz pa pišem: „*Otac naš, ki si na nebesih, svetise ime tvoje, pridi k nam kraljevstvo tvoje, budi volja tvoja kako na nebi tako i na zemlji, kruh naš vsakidanjí dajte nam ga Bog danas, odpustite nam Bog duge naše, kako i mi odpušćame družnikom našim, nezapeljaj nas vu skušavanje, nego oslobodi nas od sega zla. Amen.*“

„Zdrava budi Maria, milosti si božje puna, gospodin je Bog s tobom, ti si blažena med ženami, blaženi sad od otrube tvoje svete Ježus, sveta diva Maria, majka božja, molite Boga za nas za sé grešnike, sada vavu uru smrti naše. Amen.“

„Ja verujem na Boga, oca, semogućega, ki je stvoril nebo i zemlju, va Ježusa Kristuša, sina njega jedinoga gospodina našega, ki se je počel od duha svetega, porodil je se od device Marie, mučen pod Pontskiu Pilatu, na križ raspet bil, umrl je i pokopan, stupil doli na pakal, tretí dan v izmrtvih stal, stupil na nebasa, onde sedi koda Boga na desnu stran, od onde on će priti sudit žive i mrtve, i ja verujem va duha svetoga, va svetu crikvu mater katoličansku, si sveti občinstvo, grihom odpuštenje, telo zmrtvih stanjanje, šítak vekivečni. Amen.“

Od treh strani so večidel z Nemci, samo od ene strani s slovanskimi Moravani v dotiki. Knjige v svojem narečji pisane dobivajo iz Železnega mesta na Ogerskem (Eisenstadt) ali iz Šoprona. V šoli se morajo vse nauke nemški učiti, v cerkvi nemški peti, nemški spovedovati itd. Vidi se tedaj iz tega, da se nikdar ni besedice v matarinščini učili niso in da niso nikdar tako srečni bili, da bi kadaj bodisi gospodina, bodi šolnika v svojem jeziku izobraženega imeli! Neizmerno so se mi radovali, da sem k njim prišel, in čudili so se, da je bilo kaj, čuvšega me tako lahko in gladko ž njimi govoriti! Verujte mi, da, ako bi bili pravico imeli kakor prve krščanske soseske si zbirati duhovna, jednoglasno bi bili mene si zbrali; ali za koliko časa, to je, se vé da, vprašanje. Vsacega domoljuba srce se mora segreti in raztaliti se med milim tem narodičem. Dobro sem se moral vojskovati, da se mi zdaj in zdaj ni solza udrila! Pri odhodu sem jih tolažiti moral, da še pridem k njim in da se tedaj še bolje razumeli bomo. — Ako ne bi bil že poprej znal, kaj je narod in narodnost, in kaj domovina in domoljubnost, bi se gotovo moral bil od tega nedolžnega narodiča, tako malega po številu, pa tako velikega po domoljubju naučiti! Oj renegati, črne vam lica, dojdite semo, in stavim, kar je vam drago, da se od te male čakovske vejice — onoga orjaškega drevesa — plodorodnega duha bote navzeli — in konečno preobrnili! Ali še imate zdaj z mahom zamašene ušesa, da ne slišite, in z debelo mreño preraščene očí, da ne vidite: da narodna „kri ni voda?“